

T. C.
BAŐBAKANLIK
DEVLET PLANLAMA TEŐKİLATI

IV. BEŐ YILLIK KALKINMA PLANI
ÖZEL İHTİŐAS KOMİSYONU RAPORU

METAL DIŐI MADENLER

HAZİRAN, 1977

Bu endüstrinin iki tüketicisinin de farklı yüzdelerde tüketim yapmasının nedeni geleneksel yıkanma alışkanlıklarındaki farklılıktan doğmaktadır. Emaye ve glasür endüstrisi ise üçüncü sırada yer almaktadır.

Tekstil cam elyafının hızlı büyümesine paralel bir durum da çelik üretiminde bazik oksijen fırınlarında kalsiyum fluordür yerine kolemanitin flaks olarak kullanımında görülmektedir. Günümüzde kalsiyum fluordür yerine kolemanit kullanımını ticari olarak yaygın bir biçimde uygulanabilir hale getirilmemişse de özellikle Batı Almanya'da bu konuda yoğun çalışmalar sürdürülmektedir. Son yıllarda Batı Almanya'daki çalışmalara paralel olarak A.B.D. de ve Türkiye'de de aynı alanda gerekli çalışmalara başlanmıştır.

Kullanımı ekonomik hale getirildiğinde, dünya da az miktarda rezervlerinin kalmış olmasına karşın çelik endüstrisindeki yıllık tüketimi 2 milyon ton'a varan kalsiyum fluordürün yerini boratların alacağı açıktır.

2. TÜRKİYEDE BOR MADENCİLİĞİNİN TARİHÇESİ

Türkiye'de ilk Bor madeni, Balıkesir İli, Susurluk - ilçesinin Sultançayırı mevkiinde bulunmuştur. Bu madenlerin işletme hakkı, 1861 yılında çıkarılan ilk Maden Nizamnamesi hükümlerine uygun olarak 1865 yılında Fransız "Desmazes" Şirketine verilmiştir. Daha sonraki yıllarda İtalyan - İngiliz ortağı, Cove-Hanson firmasına ruhsat verilmiştir. 1887 yılında Borax Consolidated Ltd. adlı bir İngiliz Şirketi de bu bölgeye yerleşmiştir. Gittikçe çoğalan yabancı şirketler arasında zaman zaman çatışmalar olmuştur.

1927 yılında 624 şirket işletme imtiyazı almış, bunların büyük bir kısmı 1944 de millileştirilerek yabancı sermaye ye yeni imtiyaz verilmemiştir. Bu arada 1904 de İngiliz William Vitaller'e, 1927 den önce John Oven Rid'e, daha sonra Lord Meven Mervil'e ve 1938 de Desmond Abel Smith'e Susurluk madeni işletme imtiyazı verilmiş, 1950 yılında Bora Consolidated Ltd.'ce bu imtiyaz alınmış 1956 da da sermayesinin % 94'ü Bora Consolidated Ltd. % 2 Türk hissedarlarına ve % 4'ü İngiliz ortaklarına ait olan Türk Boraks A.Ş. haline getirilmiştir.

1935 de kurulan M.T.A ve Etibank gibi yerli kuruluşlar II. Dünya savaşından sonra çalışmalarını yoğunlaştırmış, 1950 de Bigadiç'te 1952 de Mustafa Kemal Paşa'da, 1956 yılın Emet bölgesinde kolemanit yatakları bulunmuştur. Emet Kolemanit yatakları işletme hakkı 1958 de Etibank'a geçmiştir.

İhracat ve üretim 1950 yılına kadar İngilizlerin elinde ve kontrolünde kalmıştır. 1950 den sonra yerli üretim ve ihracatın gittikçe artması üzerine yarımamullerin üretilmesi için yatırımlara en kısa zamanda geçilmesinin zorunlu olduğu anlaşılmış, 1963 de Bandırma'da rafineri tesislerinin kurulmasına geçilmiştir.

Boraks cevherinin gittikçe önem kazanması üzerine İngiliz Bora Consolidated Ltd. Şirketi, yerli özel madencilerin elinde bulunan yatakları 1962 de devralmaya başlamış. Özellikle Kırka Sodyum Tuzu yatakları üzerinde durmuş, Türk Boraks adı altında İngiliz Şirketi olarak işletmek istemiştir. Saha devir işlemlerinde kanuni noksanlıkların bulunmasından dolayı ruhsatları iptal edilmiştir. 1968 yılından itibaren imtiyazı düşen sahalarda (III.Saha)Etibank'a geçmiştir. Bu sahalarda 1969 da Proje çalışmaları başlamış.1970 yılında'da tesislerin kurulmasına geçilmiştir.